

DE VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING EN VLAAMS MINISTER VAN ONDERWIJS

CONCEPTNOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: UITBOUW VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS

INHOUD

1	Situering.....	4
1.1	Inleiding.....	4
1.2	Scope van deze conceptnota.....	5
1.3	HBO5 vandaag in de CVO.....	6
2	Uitgangspunten.....	9
2.1	Het potentieel van HBO5.....	9
2.2	Uitbouw tot volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs.....	11
3	Bouwstenen.....	12
3.1	Van cursisten naar studenten.....	12
3.1.1	Studentenvoorzieningen en studietoelagen.....	12
3.1.2	Studiegeld.....	14
3.2	Opleidingsaanbod.....	15
3.2.1	Garanties voor de eigenheid van HBO5.....	15
3.2.2	Omvorming en programmatie.....	17
3.2.3	Kwaliteitszorg.....	21
3.3	Structurele inbedding in hogescholen.....	21
3.3.1	Krijtlijnen.....	22
3.3.2	Personeel.....	23
3.3.3	Financiering.....	24
4	Verdere stappen en timing.....	27
5	Voorstel van beslissing van de Vlaamse Regering.....	28

SAMENVATTING

We bouwen het hoger beroepsonderwijs (HBO5) zoals het nu bestaat in de centra voor volwassenenonderwijs (CVO) uit tot een volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs.

Het huidige aanbod is succesvol bij volwassen cursisten en beantwoordt dankzij een fijnmazige spreiding en flexibele organisatie aan de noden van levenslang leren. Dit is een troef die moet behouden blijven.

Het potentieel van HBO5 voor generatiestudenten is onderbenut. Het biedt nochtans uitgelezen kansen: voor een nog bredere instroom in het hoger onderwijs (democratisering), voor meer studiesucces dankzij een verbreding van de studiekeuzemogelijkheden (oriëntering en heroriëntering), en voor een eventuele doorstroom vanuit het HBO5 naar een bacheloropleiding (zalmprincipe).

Dit realiseren we aan de hand van de volgende beleidskeuzes:

- een volwaardig studentenstatuut voor HBO5, met toegang tot studentenvoorzieningen en studietoelagen
- een opleidingsaanbod dat beter aansluit bij de rest van het hoger onderwijs maar toch de eigenheid van het huidige aanbod garandeert (werkplekieren, fijnmazigheid, flexibiliteit)
- een structurele inbedding van het HBO5 in de hogescholen, met overname van de expertise die nu in de CVO aanwezig is

We realiseren deze uitbouw van het HBO5 door nog deze legislatuur het decretale kader te verankeren. Deze operatie loopt parallel met de algemene hervorming van het volwassenenonderwijs, waarmee ook de versterking van de lerarenopleiding raakvlakken heeft.

1 SITUERING

1.1 Inleiding

Het hoger beroepsonderwijs (HBO5) kreeg zijn huidige plaats in het Vlaamse onderwijslandschap met het decreet van 30 april 2009 betreffende het secundair na secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs. Op dat moment werden de opleidingen uit het vroegere hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP) en de opleiding verpleegkunde uit de vierde graad beroepssecundair onderwijs van rechtswege opleidingen van het hoger beroepsonderwijs.

Op de leerladder situeert het HBO5 zich binnen het hoger onderwijs op het niveau 5 van de kwalificatiestructuur, ter aanvulling van de niveau 6 (bachelor) en 7 (master). De opleiding leidt tot het diploma van gegradueerde.

Het HBO5 heeft een dubbele finaliteit. Eerst en vooral voorziet het in relatief korte opleidingen met een duidelijke arbeidsmarktgerichtheid. Tegelijkertijd kunnen deze opleidingen, in de geest van het zalmprincipe, een nieuwe doorstroom naar de professionele bachelor genereren. Het HBO5 kan zo mee de kloof dichten tussen het secundair en het hoger onderwijs.

In 2009 bepaalde de decreetgever dat HBO5-opleidingen tot het hoger onderwijs behoren, maar aanvankelijk was het opzet dat zowel hogescholen als centra voor volwassenenonderwijs (CVO) en secundaire scholen elk apart HBO5-opleidingen zouden inrichten. Op 8 juli 2010 nam het Vlaams Parlement de motie van aanbeveling aan over de hervorming van het hoger onderwijs in Vlaanderen. In deze motie vroeg het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering:

5° om de eindverantwoordelijkheid voor de hogere beroepsopleidingen (HBO5) te situeren aan de hogescholen maar met een duidelijke arbeidsverdeling en afspraken met de centra voor volwassenenopleiding en ook met de universiteiten in het kader van levenslang leren.

De Vlaamse Regering onderschreef deze aanbeveling als 'een te bereiken eindpunt op middellange termijn' en opteerde ervoor om in eerste instantie de samenwerking tussen de aanbieders van HBO5-opleidingen te versterken. Het decreet van 12 juli 2013 betreffende de versterking van het hoger beroepsonderwijs structureerde die samenwerking. Zo worden HBO5-opleidingen sinds 1 september 2014 enkel nog georganiseerd binnen een samenwerkingsverband dat bestaat uit een hogeschool en één of meer centra voor volwassenenonderwijs en/of één of meer scholen voor secundair onderwijs die een HBO5-verpleegkunde opleiding aanbieden. Instellingen kunnen slechts lid zijn van één samenwerkingsverband. Sindsdien is het diploma van gegradueerde ook een gezamenlijk diploma geworden, dat samen door de hogeschool en het CVO of de secundaire school (in het geval van verpleegkunde) wordt uitgereikt.

De memorie van toelichting bij het decreet van 2013 bevestigde dat deze situatie geen eindpunt is en wees op de nood aan een gemeenschappelijk regelgevend kader voor de organisatie van HBO5. De verdere uitbouw van het HBO5 werd een taak voor de komende jaren.

Het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014-2019 neemt dit op:

We bouwen het hoger beroepsonderwijs uit tot een volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs. We hebben in het bijzonder oog voor een goede regionale spreiding en de arbeidsmarktgerichtheid van de opleidingen, waarin leren en werken zijn geïntegreerd.

1.2 Scope van deze conceptnota

Met de verdere uitbouw van het HBO5 doelt het regeerakkoord op zowel de HBO5-opleidingen die nu georganiseerd worden in de CVO als de HBO5-opleiding verpleegkunde die georganiseerd wordt in secundaire scholen, telkens in de context van een samenwerkingsverband met een hogeschool. Zonder afbreuk te doen aan de hogervermelde bepaling uit het regeerakkoord dat het HBO5 uitgebouwd wordt tot een volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs, betreft deze conceptnota **enkel de operationalisering hiervan met betrekking tot de opleidingen in de CVO**. In deze conceptnota komt de HBO5-opleiding verpleegkunde dus nog niet aan bod. Die keuze heeft twee redenen:

Ten eerste lopen er naar aanleiding van de vernieuwde Europese richtlijn in verband met de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties (onder andere gezondheidszorgberoepen) nog belangrijke discussies over de eigenheid van de opleiding, de toegang tot het beroep en de differentiatie ten aanzien van de bacheloropleiding. Zolang deze problematiek niet is uitgeklaard, is het niet realistisch om evoluties op te starten omtrent deze opleiding binnen het hoger onderwijs.

Ten tweede wijkt de HBO5-opleiding verpleegkunde op verschillende punten af van de andere HBO5-opleidingen: ze wordt georganiseerd door secundaire scholen, heeft een studieduur van drie jaar (in de plaats van de beoogde 90 tot 120 studiepunten bij de andere HBO5-opleidingen). In tegenstelling tot de CVO-opleidingen bestaan er in het HBO5 verpleegkunde ook voordelen voor de leerling in termen van het recht op een studietoelage en de afwezigheid van inschrijvingsgeld, heeft het personeel een rechtspositie die verder afstaat van het hoger onderwijs dan de rechtspositie die geldt in het volwassenenonderwijs, en is de omkadering in vergelijking met het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs van een andere orde, zowel wat het gemiddelde bedrag per leerling betreft, als wegens de open-end-financiering zoals die immers bestaat binnen het secundair onderwijs.

Deze combinatie van factoren laat niet toe om voor de HBO5-opleiding verpleegkunde op dit moment een hervorming door te voeren zoals die in deze conceptnota wordt vooropgesteld voor de CVO-opleidingen. Evenmin is het wenselijk dat de hervorming voor die CVO-opleidingen moet wachten op de uitklaring die nodig is met betrekking tot verpleegkunde. De positie van de HBO5-opleiding verpleegkunde binnen de algemene uitbouw van het HBO5 komt dus in een latere fase terug op tafel (uiterlijk in de loop van 2017). De HBO5-opleidingen verpleegkunde blijven voorlopig binnen de secundaire scholen, worden georganiseerd binnen een samenwerkingsverband met de hogescholen, en blijven vallen onder de regelgeving zoals die nu van toepassing is.

Deze conceptnota gaat dus enkel over de uitbouw van het HBO5 in de CVO en de hogescholen, op basis van de voorziene programma's van 90 of 120 studiepunten (na omvorming). Daarbij blijven, net zoals in het verleden, ook de bestaande opleidingen van minder dan 900 lestijden buiten beschouwing. Het gaat om opleidingen die leiden tot een certificaat (gids, reisleider, de agogische bijscholing orthopedagogie, gezondheidszorg voor bejaarden, en de bijscholing verpleegkunde in de geestelijke gezondheidszorg) en waarvoor in 2013 is gekozen om ze niet te organiseren in de context van een samenwerkingsverband.

1.3 HBO5 vandaag in de CVO

Opleidingen

Momenteel bestaan er 54 verschillende HBO5-opleidingen die worden aangeboden in 29 centra voor volwassenenonderwijs. Deze 54 opleidingen zijn gespreid over 5 studiegebieden met dezelfde naam als deze van de professionele bacheloropleidingen. Op basis van het aanbod en de onderdelen waarvoor cursisten inschrijven zijn er drie relatief grote studiegebieden: handelswetenschappen en bedrijfskunde (56%), sociaal-agogisch werk (31%) en industriële wetenschappen en technologie (11%). De overige 2% betreft de studiegebieden biotechniek en gezondheidszorg (waarbij dit laatste studiegebied niet te verwarren is met de HBO5-opleiding verpleegkunde, die zich immers situeert in het studiegebied personenzorg van het secundair onderwijs).

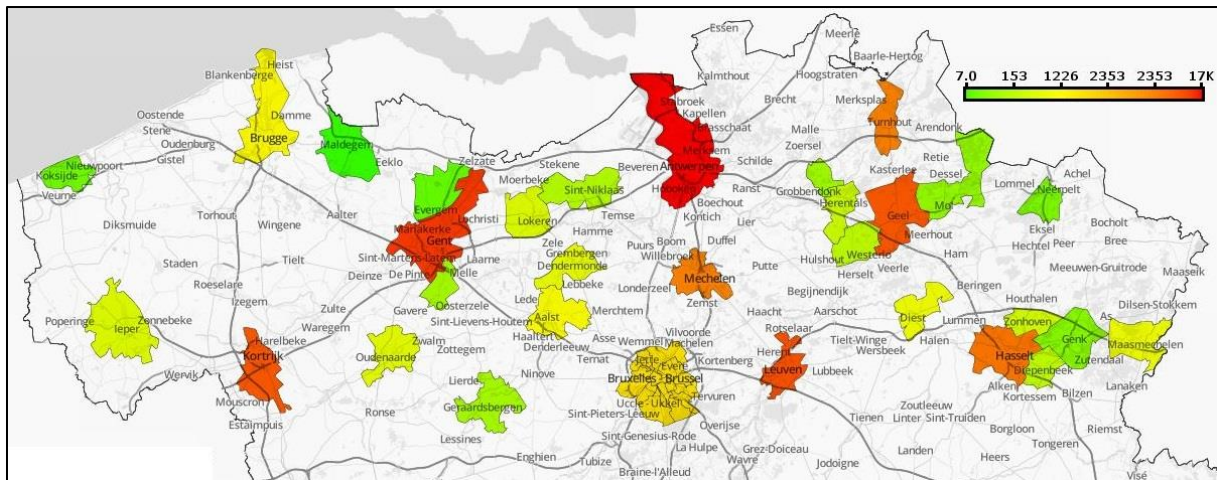
Het merendeel van de opleidingen bestaat uit afzonderlijke modules die cursisten gespreid kunnen opnemen. Die modules worden meestal tijdens de week aangeboden (79%) maar soms ook in het weekend. Een kleine helft van het aanbod is geregistreerd als contactmomenten overdag, een derde 's avonds en daarnaast een gedeelte gemengd of onbepaald. Via onderwijsdecreet XXV is voor nieuwe en omgevormde opleidingen de decretaal voorziene indeling in modules aangevuld met een onderliggende uitsplitsing in opleidingsonderdelen. Op die manier sluit de regelgeving met betrekking tot de curriculumopbouw beter aan bij die van het hoger onderwijs.

Centra en samenwerkingsverbanden

Vóór de overgang naar samenwerkingsverbanden waren er 55 CVO die HBO5-opleidingen aanboden. Een voorwaarde om toe te treden tot een samenwerkingsverband was het bereiken van een bepaalde schaalgrootte. Onder impuls daarvan is het aantal centra dat nog HBO5-opleidingen aanbiedt (voortaan telkens in samenwerking met een hogeschool) gereduceerd tot 29. Van die centra is er één dat louter HBO5-opleidingen aanbiedt, zijn er twee die naast HBO5 enkel nog een specifieke lerarenopleiding aanbieden, en combineren de andere 26 hun HBO5-aanbod ook met een aanbod secundair volwassenenonderwijs.

Het HBO5 vormt op basis van het aantal cursisten 5% van het totale aanbod binnen het volwassenenonderwijs (uitgedrukt in lesurencursist is het aandeel 9%). Binnen de 29 centra die HBO5-opleidingen hebben, vertegenwoordigt dit aanbod ongeveer 20% van het totaal. Meer dan een vijfde (22,5%) van dat aanbod situeert zich in de drie centra die daarnaast geen ander aanbod of enkel een specifieke lerarenopleiding hebben. De overige 77,5% van het aanbod situeert zich in de 26 centra die daarnaast ook nog secundair volwassenenonderwijs hebben.

De HBO5-opleidingen zijn relatief fijnmazig ingeplant in Vlaanderen. Onderstaande kaart toont het aantal ingeschreven cursisten per gemeente. De grootste concentraties bevinden zich in de studentensteden. Daarnaast is er ook een aanbod in enkele gemeenten waar geen campussen zijn van hogescholen of universiteiten.

Er zijn in Vlaanderen 14 samenwerkingsverbanden voor HBO5, telkens gevormd rond één hogeschool. Bij wijze van uitzondering behoort de Hogere Zeevaartschool als tweede hogeschool tot hetzelfde samenwerkingsverband als de AP Hogeschool. In het samenwerkingsverband van de Karel De Grote Hogeschool zit enkel een secundaire school voor verpleegkunde, en geen CVO. In het samenwerkingsverband van de Hogeschool West-Vlaanderen geldt de omgekeerde situatie.

Cursisten

De HBO5-opleidingen tellen zo'n 14.000 unieke cursisten (het exacte aantal varieert naargelang de telling aangezien cursisten inschrijven per module en er dus dubbeltellingen voorkomen indien de cijfers gegeven worden op het niveau van het centrum, de opleiding, de vestigingsplaats...). Er zijn ongeveer evenveel mannelijke als vrouwelijke cursisten.

Deze cursisten nemen per schooljaar meestal slechts één of enkele modules op. In totaal namen de 14.000 cursisten samen 4,5 miljoen lestijden op, gemiddeld 326 lestijden per cursist. Uitgaande van de rekenregel dat één studiepunten in het hoger onderwijs het equivalent is van twaalf lestijden in het volwassenenonderwijs (art. 21 van het decreet volwassenenonderwijs), dan betreft dit gemiddeld 27 studiepunten per cursist. Dit illustreert dat deze cursisten vaak een "deeltijds" programma opnemen – wat binnen het volwassenenonderwijs uiteraard logisch is. Daarmee verschilt hun profiel danig van dat van de studenten in bachelor- en masteropleidingen, voor wie een voltijds jaarprogramma 60 studiepunten telt en bij wie het gemiddeld aantal opgenomen studiepunten op 51 ligt (voor een generatiestudent in een professionele bacheloropleiding).

Op basis van de huidige registraties in het volwassenenonderwijs blijkt dat van de huidige cursisten HBO5 ongeveer 46% aan het werk is en 23% werkzoekend. Verder blijkt dat zo'n 11% van de inschrijvingen vrijgesteld is van inschrijvingsgeld omdat de cursisten de opleiding volgen in het kader van een erkend VDAB-traject naar werk. Anderzijds heeft 21% van de cursisten al een diploma hoger onderwijs. In termen van leeftijd blijkt de grootste groep cursisten (41%) tussen de 26 en de 35 jaar, terwijl 33% jonger is. Ter vergelijking: van de studenten in een bacheloropleiding is meer dan 88% jonger dan 26 jaar.

Deze cijfers bevestigen dat het huidige aanbod van HBO5 binnen de CVO een specifieke doelgroep aanspreekt, die een ander profiel heeft dan de studenten die momenteel de hogescholen bevolken. Cursisten HBO5 volgen hun opleiding vaak op latere leeftijd, doelgericht in functie van kansen op de arbeidsmarkt, en volgens een deeltijds regime. Het gaat om een publiek van zij-instromers in het kader van levenslang leren. Ook bachelor- en masteropleidingen kennen een dergelijk publiek, maar het is duidelijk dat de reguliere student in deze opleidingen

de jongere blijft die een diploma wenst te behalen vooraleer de arbeidsmarkt te betreden. De lacune bestaat erin dat er voor deze jongeren momenteel geen volwaardig alternatief is om dit eerste diploma te behalen op niveau 5.

De uitbouw van het HBO5 moet gericht zijn op een **dubbele doelgroep**: de “volwassenen” die nu reeds hun weg vinden naar het bestaande aanbod, maar zeker ook de “jongeren” die bij de start van het hoger onderwijs voor een opleiding op niveau 5 willen kiezen. Die laatste doelgroep is momenteel ondervertegenwoordigd. Zeker voor hen heeft het HBO5 bovendien een **dubbele finaliteit**: gekwalificeerde uitstroom naar de arbeidsmarkt op basis van het diploma van gegradueerde, of verder doorstroom binnen het hoger onderwijs in de geest van het zalmprincipe.

2 UITGANGSPUNTEN

2.1 Het potentieel van HBO5

Met deze conceptnota willen we verder werk maken van een **sterk profiel** voor het hoger beroepsonderwijs. Het moet een duidelijk onderscheiden onderdeel worden van het hoger onderwijs en eenzelfde naamsbekendheid krijgen als de bachelor- en masteropleidingen. De eigenheid ervan en het verschil met de onder- en bovenliggende niveaus moet helder zijn.

Hoewel het HBO5 reeds sinds 2009 bestaat, zijn deze opleidingen en dit kwalificatieniveau nog te weinig gekend, zowel in het onderwijsveld als op de arbeidsmarkt. Een diploma van gegradueerde wordt zelden gevraagd in vacatures, te weinig jongeren kiezen voor deze opleidingen, regelgeving van andere overheden houdt niet altijd rekening met dit niveau van de kwalificatiestructuur. Intussen is echter wel gebleken dat de arbeidsmarkt nood heeft aan werknemers die praktijkkennis, goed inzicht en verantwoordelijkheidszin hebben en bovendien goed kunnen samen werken. Dit bevestigt het belang van een sterker uitgebouwd HBO5. Een diploma secundair onderwijs leidt doorgaans niet in voldoende mate op tot deze mix van competenties. Een bachelordiploma mikt dan weer op meer verantwoordelijkheid en autonomie. Ook de Vlaamse kwalificatiestructuur maakt dit onderscheid. Een gegradueerde (niveau 5) moet 'autonoom functioneren met initiatief' en 'handelen in een reeks van nieuwe, complexe contexten'. Voor iemand met een diploma secundair onderwijs (niveau 4) is er sprake van 'handelen in een combinatie van wisselende contexten', terwijl van een bachelor (niveau 6) verwacht wordt te kunnen 'functioneren met volledige autonomie en een ruime mate van initiatief'.¹

Voor heel wat jobs (niet zelden knelpuntberoepen) vinden werkgevers geen geschikte kandidaten in de groep met enkel een diploma secundair onderwijs, terwijl de bachelors dan weer te hoog gekwalificeerd zijn. Volgens de studie in verband met knelpuntberoepen uit 2015 van de VDAB is er bijvoorbeeld een gebrek aan technisch leidinggevenden en is het voor 'gespecialiseerde bediendefuncties' moeilijk om personeel te vinden dat aan de (hoge) eisen van de werkgevers voldoet.²

Wat de opleidingen specifiek maakt, is dat ze een directe link hebben met een bepaald beroep of een afgebakende cluster van beroepen. De opleidingen zijn gebaseerd op arbeidsmarktrelevante competenties en zijn daarin minder generiek dan de professionele bacheloropleidingen, die voorbereiden op een breder werkveld. Dit onderscheid is cruciaal. Wanneer HBO5-opleidingen een soort 'mini bachelors' zouden worden, dan verliezen ze een belangrijke troef: hun directe arbeidsmarktgerichtheid. De betrokkenheid van de arbeidsmarktsectoren moet dus groot zijn, niet alleen bij de opmaak van de beroepskwalificaties, waar de opleidingen zich op enten, maar ook tijdens de opleiding zelf, bijvoorbeeld in het kader van werkplekleren. Die betrokkenheid zal ook de bekendheid van HBO5 doen stijgen. Het werkveld zal weten wat ze van een gegradueerde kunnen verwachten en zullen gericht naar deze profielen op zoek gaan.

Als laagdrempelig niveau binnen het hoger onderwijs draagt het HBO5 sterk bij tot een **leven lang leren**. Niet in de laatste plaats dankzij de organisatie door de centra voor volwassenenonderwijs zijn de huidige opleidingen bijzonder aantrekkelijk en toegankelijk voor

¹ Zie artikel 6 van het decreet van 30 april 2009 betreffende de kwalificatiestructuur

² Zie https://www.vdab.be/trendsdoc/vacatureanalyse/vacatureanalyse_2015.pdf p. 45

werkenden of werkzoekenden. Ook in de toekomst moeten volwassenen in elke fase van hun leven terecht kunnen in een HBO5-opleiding, hetzij als eerste stap binnen het hoger onderwijs, hetzij in functie van omscholing of specialisatie. De verdere uitbouw van het HBO5 moet de participatie van deze doelgroep maximaal blijven stimuleren.

Met uitzondering van de HBO5-opleiding verpleegkunde bereiken de huidige HBO5-opleidingen echter **te weinig generatiestudenten**. Jongeren kiezen nauwelijks voor HBO5-opleidingen na het secundair onderwijs. Dankzij de samenwerking met de hogescholen is dit aanbod ook voor hen beter zichtbaar geworden, bijvoorbeeld door de aanwezigheid op de standen van de hogescholen op de SID-ins. Jongeren die voor een HBO5-opleiding willen kiezen, stoten echter op verschillen die maken dat dit niveau momenteel geen volwaardig alternatief is naast het keuzeaanbod aan professionele en academische bachelors. Zo ontbreekt bijvoorbeeld de mogelijkheid om een studietoelage te krijgen. In de huidige HBO5-opleidingen aan de CVO zijn er van de cursisten die een substantieel pakket opnemen (meer dan 324 lestijden / 27 studiepunten) nauwelijks 250 jonger dan 21 jaar. De groep met een profiel dat vergelijkbaar is met dat van de generatiestudenten hoger onderwijs is dus uitermate klein.

Het valt te verwachten dat een sterker uitgebouwd HBO5 studenten zal kunnen aantrekken die nu de weg naar het hoger onderwijs nog niet vinden. Het zal bijdragen tot de **verdere democratisering** van het hoger onderwijs en is een belangrijke schakel om de doelstelling te bereiken van het Pact 2020 om het aantal jongeren met een diploma hoger onderwijs te laten stijgen, ongeacht herkomst, werksituatie of opleidingsniveau van hun ouders. Vlaanderen scherpt daarbij de Europese doelstelling van 40% gediplomeerden in de leeftijdscategorie 30-34 jaar aan tot 47,8%. Specifiek voor kinderen van niet-hooggeschoolde ouders mikt Vlaanderen bovendien op een participatiegraad van 60% in het hoger onderwijs. Uit de laatste meting van deze kernindicatoren (2013) blijkt dat deze streefdoelen in zicht zijn, maar nog niet bereikt worden.³

Veelzeggend in dit perspectief zijn de cijfers omtrent de uitval van generatiestudenten uit de professionele bacheloropleidingen. Jaarlijks haken van hen na één jaar al meer dan 5.000 studenten af: zij heroriënteren ook niet naar een andere bacheloropleiding, ze verdwijnen uit het hoger onderwijs. Het percentage evolueert stijgend en loopt op tot 20% van de starters. Na nog een jaar haakt nog eens 10% van de starters af.

cohort (startjaar)	generatiestudenten (prof. bachelor)	uitval uit het hoger onderwijs na ... academiejaar				
		1	2	3	4	5
2008-2009	25.742	3.946	2.366	1.326	737	475
	100%	15,33%	9,19%	5,15%	2,86%	1,85%
2009-2010	27.122	4.555	2.599	1.456	825	
	100%	16,79%	9,58%	5,37%	3,04%	
2010-2011	28.013	5.127	2.845	1.551		
	100%	18,30%	10,16%	5,54%		
2011-2012	28.332	5.480	3.017			
	100%	19,34%	10,65%			
2012-2013	28.108	5.755				
	100%	20,47%				

³ Pact 2020, Kernindicatoren Meting 2013 (www.vlaandereninactie.be): het aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs ligt op 45% (p. 155) en de participatiegraad van kinderen van niet-hooggeschoolde ouders op 53% (p. 161).

Een kleine minderheid van hen ziet momenteel een HBO5-opleiding als een optie voor heroriëntering, terwijl het voor velen wel een geschikte doorstart zou zijn, of zelfs een **betere studiekeuze** was geweest van bij de start. De uitbouw van het aanbod HBO5 met het oog op jongeren zal dus een verschuiving teweegbrengen van een doelgroep die nu wel de stap zet naar de hogeschool, maar zonder succes. Niet onbelangrijk is dat deze doelgroep nu ook al door de maatschappij gefinancierd wordt in de bacheloropleiding, en daar in aanmerking kan komen voor een studietoelage, maar dat deze investeringen finaal dus niet resulteren in een diploma.

2.2 Uitbouw tot volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs

De ambitie van het regeerakkoord om het hoger beroepsonderwijs uit te bouwen tot een volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs wordt geoperationaliseerd aan de hand van de volgende bouwstenen:

1. Het gelijktrekken van het statuut van de deelnemers met het statuut van de andere studenten hoger onderwijs, en met name de volgende randvoorwaarden:
 - toegang tot **studietoelagen**;
 - toegang tot de **studentenvoorzieningen**;
 - hoogte van het **studiegeld**.
2. De afstemming van het opleidingsaanbod:
 - uitbouw in functie van een **dubbele doelgroep**: generatiestudenten en zij-instromers, met garanties voor beide groepen;
 - **omvorming** tot opleidingen van **90 of 120 studiepunten**, die aansluiten bij onderwijskwalificaties en dus beroepskwalificaties op **niveau 5** van de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
 - afstemming van de **onderwijsregelgeving** en de systemen voor **kwaliteitszorg**.
3. Structurele inbedding in de hogescholen:
 - **inbedding** in de organisatie van de hogeschool op een manier die de zichtbaarheid en eigenheid van het HBO5 (voor de dubbele doelgroep) garandeert;
 - afstemming van de rechtspositie van het **personeel**, met garanties voor de huidige personeelsleden van de CVO;
 - overheveling van de **middelen** waarbij de financiering van de HBO5-opleidingen na inbedding in de hogescholen gegarandeerd blijft. Hiervoor werken we een financieringsmechanisme uit dat aansluit bij dat van het hoger onderwijs. Het moet toelaten om de groei en de verschuivingen binnen de participatie aan hoger onderwijs op te vangen.

In het vervolg van deze conceptnota gaan we telkens in op de concrete stappen die nodig zijn om te komen tot een volwaardig uitgebouwd HBO5 binnen het hoger onderwijs.

3 BOUWSTENEN

3.1 Van cursisten naar studenten

De deelnemers aan de huidige HBO5-opleidingen in CVO zijn nu “cursisten”. Het voorstel is om hen in de toekomst allemaal studenten te noemen, naar analogie met de rest van het hoger onderwijs. In deze conceptnota worden de termen nog door elkaar gebruikt.

Met betrekking tot hun statuut en rechtspositie is het uitgangspunt dat HBO5-studenten in de toekomst op dezelfde manier worden behandeld als de huidige bachelor- en masterstudenten. Dit impliceert dat verschillende artikels uit de Codex Hoger Onderwijs voortaan ook van toepassing worden op deze doelgroep. Omtrent verschillende zaken voorzien de taken van de samenwerkingsverbanden nu al dat de hogescholen en CVO hierover moeten afstemmen (art. 51 van het sense- en HBO5-decreet).

3.1.1 Studentenvoorzieningen en studietoelagen

Om gelijkwaardigheid te bereiken tussen alle studenten, of ze nu een HBO5-, bachelor- of masteropleiding volgen, is het vooral cruciaal om hen volgens dezelfde voorwaarden toegang te geven tot studentenvoorzieningen en studietoelagen.

De impact hiervan verschilt naargelang drie deelgroepen:

1. de huidige cursisten aan de CVO (zoals beschreven in punt 1.3);
2. de nieuwe instroom van jongeren naar aanleiding van de uitbouw van het HBO5;
3. de studenten die momenteel inschrijven voor een bacheloropleiding maar na de uitbouw van het HBO5 hiervoor zullen kiezen (desgevallend na heroriëntering).

De eerste twee deelgroepen zijn nieuw in het kader van studentenvoorzieningen en studietoelagen. Er zal dus een impact zijn op de werking en de middelen indien zij op een gelijkwaardige manier als de andere studenten in het hoger onderwijs toegang krijgen. De derde deelgroep bestaat uit studenten die op vandaag al toegang hebben, waardoor de impact voor hen minder groot is. De impact is niet exact te berekenen, aangezien het onvoorspelbaar is welke instroom het HBO5 in de toekomst teweeg zal brengen. Een dergelijke becijfering zou ook rekening moeten houden met de maatschappelijke kost van het toenemend aantal jongeren dat nu wel start met een bacheloropleiding maar ongekwalificeerd uitstroomt. Deze conceptnota bevat de principes waar we bij de uitbouw van het HBO5 tot volwaardig hoger onderwijs van uit gaan. De impact ervan brengen we in kaart op basis van verdere simulaties.

Studentenvoorzieningen

Het decreet betreffende de studentenvoorzieningen uit 2012 bepaalde het volgende:

De cursisten in een HBO5-opleiding georganiseerd door een Centrum voor Volwassenenonderwijs en leerlingen in een HBO5-opleiding verpleegkunde georganiseerd door een instelling voor secundair onderwijs kunnen toegang hebben tot de sociale voorzieningen van de hogeschool, waarmee het betrokken Centrum voor Volwassenenonderwijs of de betrokken instelling voor secundair onderwijs een samenwerkingsovereenkomst met betrekking tot de betreffende HBO5-opleiding heeft afgesloten. Deze overeenkomst legt ten minste de afspraken vast over de afstemming op het vlak van curriculumontwikkeling, inzet van personeel, infrastructuur en kwaliteitszorg in die HBO5-opleidingen. (Codex Hoger Onderwijs, art. II.338, derde lid)

De hogescholen ontvangen geen financiering om deze toegang tot de studentenvoorzieningen te garanderen. Het decreet van 2012 stelde voorop dat een financieringsregeling zou worden uitgewerkt op basis van een wetenschappelijke studie naar het profiel en de behoeften van de leerlingen en cursisten die in het academiejaar 2011-2012 HBO5-opleidingen volgen (Codex Hoger Onderwijs art. III.69).

Een onderzoek uit 2012⁴ kwam reeds tot conclusies over de doelgroep, die nog steeds worden bevestigd door de cijfergegevens uit het vorige hoofdstuk van deze conceptnota. Cursisten in het HBO5 verschillen qua leeftijd, aantal opgenomen studiepunten, werksituatie... Het gevoerde onderzoek biedt echter geen doorslaggevende elementen om specifiek op het vlak van studentenvoorzieningen andere behoeften te identificeren.

In de verdere simulaties omtrent de impact van het openstellen van de studentenvoorzieningen moeten de volgende zaken worden bekeken:

- in welke mate en op basis van welke parameters de middelen voor studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs moeten evolueren opdat de financiering (per opgenomen studiepunt) op peil zou blijven bij een toename van het aantal studenten na de uitbouw van het HBO5;
- of de huidige werking voor de studentenvoorzieningen voldoende is afgestemd op een groeiende doelgroep van studenten met de kenmerken van de huidige cursisten in het HBO5 aan de CVO (die niet noodzakelijk les volgen op de huidige hogeschoolcampussen, een substantieel aandeel van de opleiding volgen via werkplekieren en bovendien vaak minder studiepunten opnemen in het kader van een flexibel traject).

Studietoelagen

Momenteel hebben cursisten die een HBO5-opleiding volgen in een CVO geen recht op een studietoelage. Dit is een belangrijke drempel voor generatiestudenten of studenten die vanuit een bacheloropleiding willen heroriënteren naar een HBO5-opleiding. Aangezien de cursisten HBO5 in het volwassenenonderwijs een ander profiel hebben dan de studenten in het hoger onderwijs, is het niet eenvoudig om af te bakenen wie van hen recht zou hebben op een studietoelage indien het systeem zou openstaan voor HBO5-opleidingen.

Een eerste vaststelling is evenwel dat van de 14.000 HBO5-cursisten in het volwassenenonderwijs, sowieso slechts een minderheid in aanmerking zou komen voor een studietoelage. De meesten van hen zijn immers ingeschreven voor een equivalent van minder dan 27 studiepunten, waarvoor ook in bachelor- en masteropleidingen nooit een studietoelage wordt toegekend. Verder moet van die groep dan worden ingeschat welk percentage uiteindelijk zou voldoen aan de andere voorwaarden om een studietoelage te krijgen. Bovendien zal dit percentage anders zijn op basis van de huidige cursistenkenmerken (vaak volwassenen met een eigen inkomen) dan wanneer de simulatie zou uitgaan van een nieuwe groep van jongeren die hoger onderwijs zouden volgen indien het HBO5 sterker wordt uitgebouwd en eveneens recht geeft op een studietoelage.

Het is nuttig om in dit verband te wijzen op de huidige studentenpopulatie in de hogescholen, die ongeveer 25% beursstudenten telt. Het valt te verwachten dat dit percentage minstens even hoog zal liggen in de doelgroep van jongeren die de uitbouw van het HBO5 beoogt. We brengen

⁴ Laurence de Mûelenaere, Marie Kruyfthoof en Dimitri Mortelmans (promotor), Steunpunt Gelijkekansenbeid, Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt, 2012: 'Gelijke kansen in de onderwijsloopbaan. Een onderzoek naar cursisten en alumni van het HBO5'.

in kaart welke toename van het aantal aanvragen en rechthebbenden te verwachten is wanneer het systeem van studietoelagen wordt opengetrokken naar de HBO5-opleidingen.

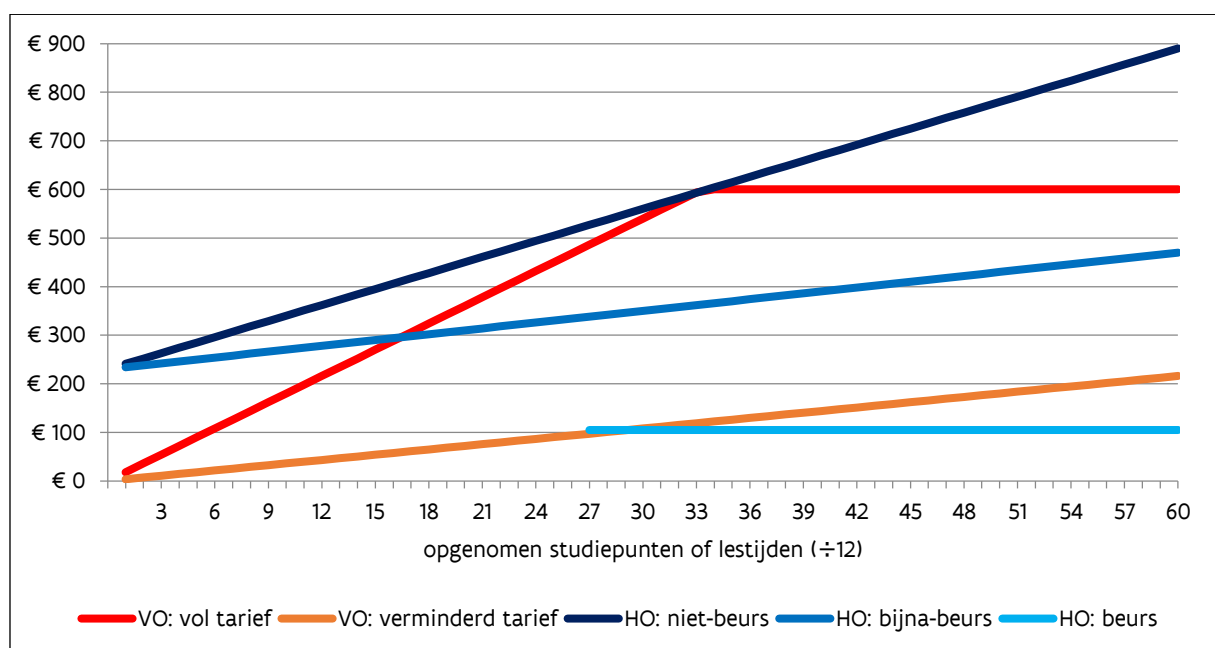
3.1.2 Studiegeld

Het inschrijvingsgeld voor de opleidingen in de CVO wordt berekend door het aantal lestijden van een module of een opleidingsonderdeel te vermenigvuldigen met 1,5 euro. Dit inschrijvingsgeld wordt begrensd op 300 euro per opleiding per semester en bedraagt dus maximum 600 euro per schooljaar. Gelet op het beperkte aantal modules / lestijden dat cursisten gemiddeld opnemen, ligt het inschrijvingsgeld doorgaans onder deze drempels (cf. de gemiddelde opname van 318 lestijden, aan 1,5 euro = 477 euro per jaar). Voor een aantal categorieën van cursisten geldt er bovendien een vermindering (0,30 euro per lestijd) of vrijstelling van inschrijvingsgeld. In het schooljaar 2014-2015 viel 13% van de inschrijvingen onder het verminderde tarief van 0,30 euro en 15% onder de volledige vrijstelling van inschrijvingsgeld. 72% van de inschrijvingen in HBO5-opleidingen aan CVO gebeurde op basis van het tarief van 1,5 euro per lestijd.

In het volwassenenonderwijs bestaat er met het Fonds Inschrijvingsgelden een solidariteitsmechanisme voor centra met veel cursisten uit categorieën met een verminderd inschrijvingsgeld of een vrijstelling ervan. Door dit mechanisme houdt elk centrum na interne herverdeling (zonder verdere overheidssubsidie) 0,80 euro per cursist per lestijd over. Uit de verhoudingen van het aantal cursisten met vermindering of vrijstelling van inschrijvingsgeld blijkt dat HBO5-cursisten vaker het standaard inschrijvingsgeld betalen. Daaruit vloeit voort dat de HBO5-opleidingen momenteel meer aan het fonds bijdragen dan dat ze eruit halen.

In hogescholen en universiteiten is er een studiegeld met een vast bedrag van 230 euro en een bedrag per opgenomen studiepunt van 11 euro. Voor bijna-beursstudenten is het bedrag per opgenomen studiepunt beperkt tot 4 euro. Voor beursstudenten is er enkel een vast gedeelte van 105 euro.

Onderstaande grafiek toont hoe de tariefstructuur van het volwassenenonderwijs zich verhoudt tot die van het hoger onderwijs, in functie van het aantal opgenomen studiepunten (volgens de omrekening van 12 lestijden naar 1 studiepunt).

Wanneer het HBO5 volwaardig onderdeel wordt van het hoger onderwijs, dan lijkt één tariefstructuur voor de studiegelden aangewezen. Een afwijkend studiegeld naargelang de soort opleiding (HBO5, bachelor, master) is immers potentieel een hindernis voor wie wil overstappen. Een vergelijking tussen beide tariefstructuren resulteert in volgende vaststellingen:

- De lijnen van beide systemen snijden elkaar niet al te ver van het gemiddeld aantal opgenomen studiepunten dat momenteel wordt opgenomen door de huidige cursisten (27). Vanuit dat perspectief hebben beide tariefstructuren dus een raakvlak, wat echter niet wegneemt dat er naargelang de specifieke situatie toch relatief grote verschillen kunnen optreden.
- In veel gevallen zouden cursisten die nu het volle tarief betalen in de CVO door een toepassing van het studiegeld van het hoger onderwijs een hoger bedrag betalen. Daar staat tegenover dat deze studenten toegang krijgen tot de studentenvoorzieningen.
- Van de 28% cursisten die nu vrijgesteld zijn van inschrijvingsgeld of het verminderd tarief betalen kan verwacht worden dat velen onder hen in aanmerking zullen komen voor een studietoelage, indien zij ten minste 27 studiepunten opnemen. Op dat moment betalen zij een studiegeld van 105 euro, wat voor zij die nu vrijgesteld zijn uiteraard een verhoging betekent. Daar staat echter tegenover dat ze een studietoelage krijgen van gemiddeld 1.315 euro. Voor cursisten die nu een verminderd inschrijfgeld betalen betekent het beurstarief van 105 euro een status quo of zelfs een verlaging.
- Voor cursisten die nu slechts één of enkele modules, en dus weinig lestijden / studiepunten opnemen is de wijziging het meest substantieel. Onder de 27 studiepunten is er sowieso geen toegang tot een studietoelage, maar bovenal verschilt de tariefstructuur doordat er steeds een minimaal bedrag geldt van 230 euro, terwijl het inschrijvingsgeld in het volwassenenonderwijs volledig progressief is opgebouwd.

Deze combinatie van effecten vergt **verder onderzoek en overleg over de vraag of het studiegeld van het hoger onderwijs identiek van toepassing kan worden voor de HBO5-opleidingen**. Daarbij gelden de volgende kernvragen:

- Op welke manier kan de tariefstructuur van het hoger onderwijs worden aangepast zodat studenten die weinig studiepunten opnemen geen nadeel ondervinden van het vaste gedeelte van 230 euro?
- Heeft de wijziging van tariefstructuur ongewenste gevolgen voor kwetsbare groepen, die nu bijvoorbeeld onder een vrijstellingscategorie vallen maar in de toekomst gevat zouden worden door een studiegeld zonder compensatie via een studiebeurs?
- Zijn er overgangsmaatregelen nodig voor cursisten die reeds een opleiding gestart zijn op het moment dat de tariefstructuur wijzigt?

3.2 Opleidingsaanbod

3.2.1 *Garanties voor de eigenheid van HBO5*

Zoals geschetst in de inleiding van deze conceptnota is het de bedoeling om de eigenheid van het HBO5 maximaal te vrijwaren bij de verdere uitbouw ervan. Het gaat hierbij om de troeven van het HBO5 voor het levenslang leren en de arbeidsmarktgerichtheid ervan. Deze twee essentiële aspecten worden vertaald in een optimale afstemming van het aanbod op de dubbele doelgroep van volwassen studenten en generatiestudenten, en in de centrale positie van werkplekleren.

Dubbele doelgroep

De uitbouw van het opleidingsaanbod HBO5 moet een antwoord bieden op de noden van zowel de volwassenen die via het HBO5 bijkomende kwalificaties willen behalen als die van de jongeren voor wie het HBO5 de instap tot het hoger onderwijs kan worden. Het huidige aanbod aan de CVO dekt vooral de eerste behoefte af, via een flexibel en fijnmazig gespreid aanbod. Het is de bedoeling om dit aanbod zo te behouden.

Om het HBO5 bijkomend ook af te stemmen op de momenteel ondervertegenwoordigde groep van jongeren, is het echter noodzakelijk om naast de flexibele trajecten ook trajecten te voorzien die dichter aanleunen bij het soort hoger onderwijs waar jongeren op vandaag wel al de weg naar vinden, zonder evenwel van de HBO5-opleidingen 'mini-bachelors' te maken.

Dit betekent dat er garanties komen dat het **bestaande flexibele aanbod behouden** blijft, maar ook dat voor dezelfde opleidingen **daarnaast reguliere trajecten** ontstaan. Het onderscheid is uiteraard niet helemaal scherp. Het is eigen aan het hoger onderwijs van vandaag dat het aanbod flexibel kan worden gevolgd. De hier gemaakte tweedeling tussen "flexibel" en "regulier" vertrekt vanuit de doelstelling om naast de huidige doelgroep ook meer jongeren toe te leiden naar het HBO5. Ze veronderstelt echter geenszins dat jongeren enkel in reguliere trajecten terecht zouden kunnen, of dat enkel oudere studenten flexibele trajecten zouden volgen. Het streefdoel is om via een betere diversificatie het aanbod te optimaliseren voor beide doelgroepen.

Die diversificatie hoeft niet noodzakelijk een verdubbeling van het aanbod te betekenen. Binnen de samenwerkingsverbanden werken nu al verschillende CVO met dezelfde opleiding samen met één hogeschool. De huidige vestigingsplaatsen van de CVO bieden een adequaat antwoord op de noden van de volwassen cursisten. Bovendien kunnen innovatieve onderwijsvormen ook het HBO5-aanbod nog beter toegankelijk maken voor studenten die de opleiding willen volgen vanop afstand of willen combineren met een job.

Voor het nieuwe doelpubliek van jongeren is het niet nodig om op alle huidige vestigingsplaatsen van de CVO ook reguliere trajecten te voorzien. Zij voelen zich eerder thuis op de hogeschoolcampus. Het zal dan ook op die plaatsen zijn dat de reguliere trajecten zullen worden ontwikkeld, zodat voor jongeren de bacheloropleidingen en HBO5-opleidingen letterlijk naast elkaar worden aangeboden. Dat zal ook het overstappen faciliteren, in beide richtingen: zowel de heroriëntatie vanuit een bacheloropleiding als de eventuele doorstroom naar een bachelordiploma via een aanvullingstraject na het afronden van de HBO5-opleiding.

Concreet betekent dit dat voor de verdere uitbouw van het aanbod de volgende principes worden gehanteerd:

- HBO5-opleidingen worden aangeboden in flexibele trajecten (afstandsonderwijs, aanbod 's avonds of tijdens het weekend) én in modeltrajecten, afgestemd op respectievelijk volwassenen en jongeren;
- de fijnmazigheid van het huidige aanbod voor volwassenen blijft verzekerd;
- complementair daarmee wordt het aanbod van reguliere trajecten voor jongeren ontwikkeld.

Bovenstaande principes garanderen niet alleen dat het aanbod afgestemd geraakt op de dubbele doelgroep. Ze houden elkaar ook in evenwicht in het vermijden van de volgende effecten:

- er komt **geen vershraling** door een afbouw van het huidige, laagdrempelige en flexibele aanbod op de bestaande vestigingsplaatsen;
- er komt **geen proliferatie** van bijkomende opleidingen en onderwijsbevoegdheden doordat de complementariteit voornamelijk gerealiseerd wordt op de bestaande hogeschoolcampussen.

Om het aanbod te verankeren worden de opleidingen bij omvorming of actualisatie (cf. infra) samen met hun vestigingsplaatsen toegevoegd aan de lijst die nu reeds bestaat voor bachelor- en masteropleidingen (art. II.102 van de Codex Hoger Onderwijs).

Werkplekieren

Sinds het ontstaan van het HBO5 is het de bedoeling dat in deze beroepsgerichte opleidingen werkplekieren een prominente plaats krijgt. Meer aandacht voor werkplekieren in de HBO5-opleidingen kan worden beschouwd als een logisch vervolg op het duaal leren dat via verkennende trajecten is gestart in het secundair onderwijs. Niet alleen in het secundair, maar ook in het hoger onderwijs moet de leercomponent sterker dan nu gecombineerd worden met en afgestemd worden op de werkplekervaring.

Onderwijsdecreet XXV bevestigde reeds in 2015 dat werkplekieren een relevant aandeel vormt van elke nieuwe of omgevormde HBO5-opleiding. Als minimale norm geldt **één derde van de studieomvang** (sense- en HBO5-decreet art. 3, 20°).

Werkplekieren biedt in de eerste plaats een meerwaarde voor de jongeren, maar eveneens voor sectoren en ondernemingen, voor onderwijs en de maatschappij als geheel. Het zorgt voor een betere afstemming van de competenties tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Afhankelijk van de situatie van de student, diens traject en mogelijke voorkennis, kan de vorm en de inhoud van het werkplekieren verschillen. Maar belangrijk is dat de student effectief meewerkt op de werkvloer – louter observeren volstaat niet – en dat dit gebeurt in combinatie met leren. In die zin betekent de uitbouw van het HBO5 ook een verder doortrekken van de logica van het duaal leren naar het hoger onderwijs.

De samenwerking tussen opleiding en werkveld, en de vormgeving van het werkplekieren vormen een **belangrijk onderdeel van de toets nieuwe opleiding** die bij omvorming of voor nieuw aanbod doorlopen moet worden bij de NVAO. Een sterke interactie tussen praktijk en theorie, inbreng van het werkveld in de vormgeving en de opvolging van het programma en het werkplekieren zijn noodzakelijke voorwaarden om een kwaliteitsvolle HBO5-opleiding aan te bieden.

3.2.2 Omvorming en programmatie

Het HBO5 bestaat sinds 2009 uit de opleidingen uit het vroegere hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP), de opleiding verpleegkunde uit de vierde graad beroepssecundair onderwijs, en sinds 2015 één nieuwe opleiding, namelijk winkelmanagement. Het was van meet af aan de bedoeling om de bestaande opleidingen om te vormen en het aanbod daarnaast nog uit te breiden met nieuwe opleidingen. Voor beide processen is de uitrol van de kwalificatiestructuur de basis. De hervorming van het HBO5 is gekoppeld aan de ontwikkeling van beroeps- en onderwijskwalificaties waarop de eigenlijke programmatie volgt.

Het decreet bepaalt momenteel dat het bestaande aanbod omgevormd moet zijn tegen 1 september 2017 en anders afgebouwd wordt. De Vlaamse Regering kan deze deadline twee maal met één jaar uitstellen. Uiteindelijk zou de volledige omvorming dus in 2019 afgerond moeten zijn. Gelet op de vertraging van de uitrol van de kwalificatiestructuur en de knelpunten van de programmatieprocedure, stellen we echter een aangepast kader voor, vertrekkend van de volgende principes:

1. verduidelijking omtrent de link tussen onderwijskwalificaties en beroepskwalificaties:
 - a. zoals in de rest van het hoger onderwijs bestaat de onderwijskwalificatie uit een **leerresultatenkader**, aan de hand waarvan de opleiding garandeert dat minstens alle competenties uit de beroepskwalificatie(s) worden aangeleerd;

- b. daarnaast wordt er **afgestapt van het gezamenlijke opleidingsprofiel**: de aanbieders werken hun curricula autonoom verder uit binnen het leerresultatenkader;
 - c. één onderwijskwalificatie leidt tot één opleiding, maar kan meerdere beroepskwalificaties bevatten, die al dan niet tot uiting kunnen komen in verschillende **afstudeerrichtingen**;
2. een realistische kalender voor omvorming en programmatie op middellange termijn:
 - a. **prioritaire omvorming** van het bestaande aanbod, waarbij er voor dossiers waarvan de ontwikkeling van de beroepskwalificatie vertraging oploopt al een **tussenstap** komt zodat ook die opleidingen tegen september 2018 een leerresultatenkader hebben en in studiepunten kunnen worden uitgedrukt;
 - b. **herwerking van de programmatieprocedure** voor nieuwe opleidingen die kunnen ontstaan op basis van niet-verwante onderwijskwalificaties.

Concreet betekent dit dat 1 september 2019 behouden blijft als deadline, maar dat het proces in deze fase minder afhankelijk wordt van de uitrol van de kwalificatiestructuur. Ook wanneer de ontwikkeling van verwante beroepskwalificaties vertraging oploopt, dan kan de opleiding dus de nodige stappen zetten in het omvormingsproces. Op basis van hetzij een omvorming, hetzij een tussentijdse actualisatie zullen alle opleidingen tegen 1 september 2019 immers een upgrade hebben gekregen, met minstens de volgende elementen als resultaat:

- domeinspecifieke leerresultaten (gevalideerd door de NVAO)
- het aantal studiepunten (90 of 120);
- het aandeel werkplekleren;
- diversificatie van het aanbod in flexibele en reguliere trajecten;
- de mogelijke aanvullingstrajecten naar verwante professionele bacheloropleidingen.

Onderwijskwalificaties in de vorm van leerresultaten

Op dit ogenblik is nergens concreet omschreven hoe een onderwijskwalificatie zich inhoudelijk onderscheidt ten aanzien van een beroepskwalificatie. Enkel in de definitie van onderwijskwalificatie worden naast 'de uitoefening van een beroep' de extra bepalingen 'om aan een opleiding te beginnen, je plaats te vinden in de maatschappij' vermeld. Hoewel het duidelijk is dat onderwijs méér doet dan louter de competenties voor een bepaald beroep aanleren, vertaalt zich dit momenteel voor kwalificatieniveau 5 niet in een onderwijskwalificatie die ook méér kan bevatten dan de beroepskwalificatie. Er wordt louter en letterlijk verwezen naar de competenties van de beroepskwalificaties.

Om HBO5 verder uit te bouwen tot een volwaardig onderwijsniveau stellen we een inhoudelijke opwaardering voor van onderwijskwalificaties op niveau 5 aan de hand van **domeinspecifieke leerresultaten**, zoals die reeds gehanteerd worden voor bachelor- en masteropleidingen. Het verschil met deze laatste soorten opleidingen blijft evenwel dat voor HBO5-opleidingen de band met één of meerdere beroepskwalificaties expliciet moet zijn. Het is dus niet omdat de onderwijskwalificatie via de leerresultaten méér zal doen dan louter verwijzen naar de beroepskwalificaties dat de opleidingen in kwestie minder beroepsgericht worden.

Die domeinspecifieke leerresultaten hebben de volgende kenmerken:

- ze zijn Vlaanderenbreed en instellingsonafhankelijk, ze worden gezamenlijk opgesteld door de samenwerkingsverbanden;
- ze zijn concreet en beroepsgericht geformuleerd;

- ze zijn duidelijk gekoppeld aan de activiteiten uit de beroepskwalificatie (verwijzing naar de id-codes) en de descriptorelementen kennis en vaardigheden worden op aantoonbare wijze opgenomen;
- ze zijn een vertaling van de niveaodescriptoren vermeld in art. II.141 van de Codex Hoger Onderwijs;
- ze waarborgen de toepassing van Vlaamse, federale en internationale regelgeving over beroepsuitoefening (zoals vermeld in artikel II.68 van de Codex Hoger Onderwijs).

Domeinspecifieke leerresultaten ontstaan bij de omvorming van bestaande opleidingen, de actualisatie ervan indien de onderwijskwalificatie nog veraf is, of het ontwikkelen van nieuwe opleidingen wanneer er niet-verwante onderwijskwalificaties ontstaan. Deze drie processen worden hieronder beschreven. Het zijn de aanbieders zelf die de leerresultaten ontwikkelen, onder begeleiding van AHOVOKS, dat mee bewaakt of de domeinspecifieke leerresultaten voldoen aan bovenstaande kenmerken. De uiteindelijke validering gebeurt, net zoals voor bachelor- en masteropleidingen, door de NVAO.

Op basis van de domeinspecifieke leerresultaten, stellen de samenwerkingsverbanden elk hun eigen programma op. De huidige vereiste dat er naast de onderwijskwalificatie nog een gemeenschappelijk opleidingsprofiel komt dat de opleiding Vlaanderenbreed opdeelt in dezelfde modules komt dus te vervallen. De gemeenschappelijkheid wordt voortaan immers door de domeinspecifieke leerresultaten gegarandeerd. Dit impliceert tevens een effectief EVC-beleid dat studenten toelaat om hun opleiding te spreiden. Het uitwerken en evalueren van een kwaliteitsvolle EVC-procedure is nu reeds een van de decretale taken van de samenwerkingsverbanden.

Specifiek voor cursisten die reeds modules van een opleiding hebben gevolgd en deze opleiding willen verderzetten na een omvorming of actualisatie zullen er eveneens flexibele overgangsmaatregelen moeten worden voorzien.

Omvorming tegen 2019

Tijdens de overgangsfase waarin het HBO5 zich nu sinds enkele jaren bevindt hebben de programma's van de bestaande opleidingen geen noemenswaardige update meer gekregen. Onderstaande procedure beoogt dat alle opleidingen op korte termijn een vernieuwingsproces doorlopen:

- ofwel door omvorming conform de bestaande procedure op basis van de kwalificatiestructuur;
- ofwel door een tussentijdse actualisatie, waarbij:
 - qua timing wordt vooruitgelopen op de uitrol van de kwalificatiestructuur (door te starten met domeinspecifieke leerresultaten vooraleer de beroepskwalificaties zijn gefinaliseerd);
 - geen dubbelwerk gebeurt ten aanzien van stappen die later nog volgen;
 - finaal de beroepskwalificaties toch de basis blijven vormen voor de definitieve omvorming;
 - de tussenstap toelaat om ook op de andere vlakken op afzienbare tijd een volgende stap te zetten in de uitbouw van het HBO5.

Op basis van de ontwikkeling van de beroepskwalificaties worden de bestaande HBO5-opleidingen door AHOVOKS onderverdeeld in **twee categorieën**:

1. opleidingen waarvan er in de nabije toekomst een verwante onderwijskwalificatie zal worden ontwikkeld;

2. opleidingen waarvan er een verwante onderwijskwalificatie zal worden ontwikkeld, maar waarvan de ontwikkeling nog veraf is.

Voor opleidingen in de eerste categorie wordt er overgegaan tot **omvorming** tegen de voorziene deadline van 1 september 2019. Daartoe komt er een verwante onderwijskwalificatie, op basis waarvan de bestaande opleiding kan worden omgevormd. Tot dit omvormingsproces behoren onder meer de ontwikkeling van domeinspecifieke leerresultaten en de bepaling van het aantal studiepunten (90 of 120). Voor opleidingen in de tweede categorie gebeurt er een **actualisatie**.

Actualisatie als tussenstap

Wanneer de erkenning van een verwante beroepskwalificatie pas verwacht wordt na september 2018, krijgen de bestaande opleidingen via een nieuwe procedure de kans om hun programma's te actualiseren. Alle samenwerkingsverbanden met onderwijsbevoegdheid voor deze opleiding doen deze actualisatie op hetzelfde ogenblik. Samenwerkingsverbanden die niet deelnemen aan dit proces, bouwen de opleiding af.

De bepaling van de opleidingen die een actualisatie doorlopen en de kalender volgens dewelke dit gebeurt, wordt besproken op basis van de indeling in categorieën door AHOVOKS en in samenspraak met de samenwerkingsverbanden. Indien een beroepskwalificatie sneller dan verwacht en toch vóór september 2018 wordt erkend, dan kan de opleiding onmiddellijk worden omgevormd op basis van deze beroepskwalificatie. Voor de opleidingen waarvan de ontwikkeling van de beroepskwalificatie vertraging oploopt en daardoor pas ná september 2018 zal worden erkend, wordt de actualisatie toch opgestart.

De actualisatie bestaat erin dat de samenwerkingsverbanden gezamenlijk **domeinspecifieke leerresultaten** definiëren, onder begeleiding van AHOVOKS, met validering door de NVAO. Bovendien doen ze ook een voorstel over het **aantal studiepunten** dat de HBO5-opleiding krijgt (90 of 120) en het aandeel werkplekleren (minimaal één derde).

Wanneer er na september 2018 dan beroepskwalificaties komen en een onderwijskwalificatie wordt ontwikkeld die verwant is met een geactualiseerde opleiding, dan moet deze opleiding op basis hiervan nog worden omgevormd. De omvorming van deze opleidingen gebeurt dus in twee fasen: eerst actualisatie, dan omvorming. Doordat de leerresultaten reeds bij de actualisatie worden ontwikkeld, bieden deze op het moment van omvorming een goede basis om de onderwijskwalificaties verder vorm te geven. Het voordeel van deze werkwijze is dat de opleidingen op korte termijn al kunnen worden aangepast aan de maatschappelijke noden en de verwachtingen van de arbeidsmarkt.

Verdere uitbouw van het opleidingsaanbod

De omvorming en actualisatie van het bestaande aanbod is prioritair. Dit betekent echter niet dat het huidige opleidingsaanbod de norm is voor het toekomstige HBO5. De omvorming en actualisatie bieden kansen om bestaande vormen van versnippering weg te werken en het aanbod beter af te stemmen op de noden van het werkveld en ontwikkelingen binnen het onderwijs.

Daarnaast kunnen nieuwe HBO5-opleidingen ontstaan wanneer er onderwijskwalificaties op niveau 5 worden ontwikkeld op basis van beroepskwalificaties die geen verwantschap vertonen met bestaande opleidingen. De huidige programmatieprocedure is echter niet afgestemd op de ontwikkelingen die we voorstellen met betrekking tot het HBO5. Daarom wordt deze regelgeving eerst herzien vooraleer nieuwe opleidingen terug mogelijk worden. De herziening houdt rekening met de opmerkingen uit het VLOR-advies. De nieuwe procedure wordt geënt op het model dat bestaat voor bachelor- en masteropleidingen (met een macrodoelmatigheidstoets en toets

nieuwe opleidingen) en afgestemd op het gegeven dat onderwijskwalificaties voortaan de vorm hebben van een leerresultatenkader.

3.2.3 Kwaliteitszorg

Het ontwikkelen van een gemeenschappelijk intern kwaliteitszorgsysteem voor de opleidingen van het hoger beroepsonderwijs is een van de decretale taken van de samenwerkingsverbanden. Momenteel oefent de Commissie Hoger Onderwijs het kwaliteitstoezicht uit op de HBO5-opleidingen. De CVO die HBO5-opleidingen aanbieden, moeten tegen 15 mei 2016 een zelfevaluatierapport opstellen, dat als basis zal dienen voor het onderzoek door de commissie. In de toekomst zullen de bestaande HBO5-opleidingen worden omgevormd via een **toets nieuwe opleiding** bij de NVAO. Tot na de omvorming is er dus een systeem van kwaliteitszorg gegarandeerd. Dat geldt ook voor toekomstige nieuwe opleidingen, die eveneens deze toets moeten doorlopen.

In het huidige stelsel van kwaliteitszorg in hogescholen en universiteiten wordt er gewerkt met een instellingsreview waaraan een extra element is toegevoegd om aan te tonen dat de instelling ook op opleidingsniveau de kwaliteit kan borgen in eigen regie. Daarbij geldt er een vrijstelling van opleidingsvisitatie voor die opleidingen die het visitatie- en accreditatieproces reeds met een positief resultaat hebben doorlopen en dus voldoen aan de vooropgestelde generieke kwaliteitswaarborgen. Opleidingen in een hersteltraject, nieuwe opleidingen en internationale samenwerkingen zijn uitgesloten van opschorting: voor die opleidingen blijven er opleidingsvisitaties.

Dit kwaliteitszorgstelsel voor het hoger onderwijs wordt geëvalueerd tegen 2018. Op dat moment zullen HBO5-opleidingen voor zover ze al zijn omgevormd enkel nog maar een toets nieuwe opleiding hebben doorlopen. Indien in het hoger onderwijs de logica aangehouden blijft om niet te werken met opleidingsvisitaties, tenzij het bijvoorbeeld gaat om nieuwe opleidingen, dan volgt daaruit dat voor HBO5 de kwaliteitszorg op opleidingsniveau nog niet wordt verlaten ten voordele van het ruimere kader en de eigen regie op instellingsniveau. De HBO5-opleidingen doorlopen na omvorming dus **minstens eenmaal het proces van opleidingsaccreditatie**. Pas daarna zouden de eerste HBO5-opleidingen in principe binnen een kader van instellingsaccreditatie kunnen worden opgenomen, in de veronderstelling dat dit systeem verder ontwikkeld wordt in het hoger onderwijs.

De evaluatie van het kwaliteitszorgstelsel hoger onderwijs in 2018 kan zich op dat moment best opnieuw uitspreken over de manier en het moment van opname van de HBO5-opleidingen in het nieuwe stelsel.

3.3 Structurele inbedding in hogescholen

De Vlaamse Regering maakte in 2013 de keuze om de samenwerking tussen de aanbieders van HBO5-opleidingen te versterken. Hierdoor kregen de verschillende instellingen de kans om naar elkaar toe te groeien. Door het decreet betreffende de versterking van het hoger beroepsonderwijs kon de organisatie van deze opleidingen enkel nog gebeuren in het kader van een samenwerkingsverband. Die verplichte samenwerkingsverbanden zijn er sinds 1 september 2014.

In 2013 is er nog geen keuze gemaakt voor verdere integratie, waardoor de verschillen tussen hogescholen en centra voor volwassenenonderwijs op het vlak van personeelsregelgeving, financiering, studiegelden, etc. zijn blijven bestaan. Niettemin stelde de memorie van toelichting

dat deze situatie geen eindpunt is en wees ze op de nood aan een gemeenschappelijk regelgevend kader voor de organisatie van HBO5.

De inleiding van deze conceptnota schetste de noden voor een nog sterker uitgebouwd HBO5, waarin naast de huidige doelgroep van voornamelijk oudere zij-instromers ook jongeren aan het begin van hun hogeronderwijs traject kunnen instromen. We kiezen dan ook voor een **structurele inbedding** van het bestaande en toekomstige HBO5-aanbod in de hogescholen. De onderwijsbevoegdheid voor de opleidingen komt bij de hogescholen te liggen. Deze keuze is een logische volgende stap in het proces van uitbouw van het hoger beroepsonderwijs als volwaardig onderdeel van het hoger onderwijs.

Hierbij mag de expertise van de CVO op het vlak van HBO5 echter geenszins verloren gaan. Het levenslang leren, de ervaring met lesgeven aan volwassenen, de brede doelgroep, het flexibele aanbod, de diversiteit aan trajecten, etc. moeten behouden blijven. Bij de vormgeving van de opleidingen moeten dit expliciete aandachtspunten blijven. Ook de fijnmazigheid en de laagdrempeligheid van het aanbod, één van de sterktes van het volwassenenonderwijs, moet gegarandeerd blijven.

De keuze voor een structurele inbedding van het HBO5 in de hogescholen stelt het hoger onderwijs meer dan ooit voor de verantwoordelijkheid om in te zetten op een ruimere doelgroep dan enkel generatiestudenten. Dit is voor hogescholen geen nieuw gegeven, maar het zal een nog betere afstemming vergen tussen het onderwijsaanbod en de verschillende doelgroepen. De inbedding van het HBO5 is in die optiek **niet alleen een uitdaging maar ook een kans**. Om een adequaat antwoord te bieden op de uitdaging zal het onontbeerlijk zijn dat de hogescholen de overkomende expertise van de CVO ten volle benutten. Indien deze nieuwe samenwerking slaagt, dan zal ze ook een positief effect hebben op de bredere toegankelijkheid van het hoger onderwijs in het algemeen, ook voor niet-generatiestudenten.

3.3.1 Krijtlijnen

Tijdstip van de overheveling

Het is wenselijk dat alle HBO5-opleidingen op hetzelfde moment worden overgeheveld naar de hogescholen. Het alternatief zou betekenen dat het HBO5 in een overgangsfase in verschillende stelsels zit, personeelsleden mogelijks verschillende werkgevers zullen hebben en het aanbod voor studenten allerminst transparant wordt.

Het samenspel van vooropgestelde maatregelen in deze conceptnota laat toe om op afzienbare termijn voor alle HBO5-opleidingen de randvoorwaarden voor overheveling te vervullen (bepaling van het aantal studiepunten, regelgevend kader voor studenten, personeel en financiering). Het is daarbij niet nodig dat alle opleidingen reeds definitief zijn omgevormd (minstens actualisatie). Het moment van overheveling kan dus concreet worden gepland en is niet afhankelijk van de (vertraagde) uitrol van de kwalificatiestructuur.

Het doel is om het regelgevend kader deze legislatuur te finaliseren en de overheveling **uiterlijk op 1 september 2019** te laten plaatsvinden.

Onderwijsbevoegdheden

Het toekennen van de onderwijsbevoegdheid voor een opleiding gebeurt momenteel verschillend naargelang het gaat over opleidingen aan secundaire scholen, centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen.

In het volwassenenonderwijs verwerft een CVO onderwijsbevoegdheid voor een opleiding en mag ze deze op al haar erkende vestigingsplaatsen aanbieden. Voor de HBO5-opleidingen is de

mogelijkheid om nieuwe opleidingen aan te vragen sinds enkele jaren stopgezet, maar CVO kunnen wel een opleiding aan een ander centrum overhevelen.

Voor de hogescholen bepaalt de Codex Hoger Onderwijs in welke studiegebieden de instelling op een welbepaalde vestigingsplaats opleidingen mag aanbieden. Via de procedure van een Toets Nieuwe Opleiding en accreditatie verkrijgt de instelling van de Vlaamse Regering de bevoegdheid voor een bepaalde opleiding binnen die studiegebieden op een welbepaalde vestigingsplaats. De Vlaamse Regering houdt een lijst bij van opleidingen en vestigingsplaatsen.

Voor het omvormen van bestaande opleidingen, het overhevelen ervan naar de hogescholen, en vervolgens ook voor het programmeren van nieuw aanbod, zal de toekenning van een onderwijsbevoegdheid gebeuren op basis van een welbepaalde vestigingsplaats, conform de uitkomst van de Toets Nieuwe Opleiding die iedere opleiding moet doorlopen en uitgaande van de huidige spreiding van het aanbod. Het is in deze fase noch de bedoeling dat het aanbod eenvoudigweg gecentraliseerd wordt, noch dat er een ongebreidelde versnippering optreedt.

3.3.2 Personeel

Wanneer het HBO5 structureel wordt ingebed in de hogescholen, dan is het logisch dat ook de personeelsleden die nu via het CVO verbonden zijn aan deze opleidingen **mee overgaan en personeelsleden van de hogescholen worden**. De expertise van deze personeelsleden is immers cruciaal om het HBO5-aanbod op een kwaliteitsvolle manier te blijven verzekeren, zeker met het oog op de doelgroep van volwassenen die nu reeds met succes de weg vinden naar deze opleidingen. Uiteraard is het ook niet de bedoeling om de CVO na de inbedding van het HBO5 in de hogescholen op te zadelen met een sociaal passief.

Het is niet de eerste keer dat in het onderwijs een dergelijke overgang gebeurt. Specifiek voor het HBO5 bestaat er al een regeling voor de personeelsleden van een HBO5-opleiding die een accreditatie verwerft op niveau 6 en bijgevolg als bacheloropleiding wordt overgedragen aan een hogeschool. Ook de integratie van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteiten ging gepaard met een overdracht van het personeel.

Een specifieke regeling dient in detail te worden uitgewerkt, inclusief overgangs- en bewarende maatregelen waaronder een tijdelijke benoemingsstop in de huidige HBO5-opleidingen binnen de CVO in functie van een optimale transitie. Hieronder geven we de belangrijkste aandachtspunten mee met betrekking tot het onderwijzend personeel enerzijds en het bestuurs- en ondersteunend personeel anderzijds.

Onderwijzend personeel

Het onderwijzend personeel van de huidige HBO5-opleidingen aan de CVO bestaat uit ongeveer 1.530 personeelsleden, die meestal een deeltijdse opdracht hebben. Het gaat om ongeveer 490 VTE. Meer dan de helft van de personeelsleden combineert een opdracht in het HBO5 met een opdracht in een ander onderwijsniveau: het secundair onderwijs (174), binnen de CVO in het secundair volwassenenonderwijs (425 personeelsleden), of in de hogescholen (271).

Qua statuut is het verschil tussen de CVO en de hogescholen voor deze personeelsleden relatief beperkt. De salarisschalen zijn dezelfde en de prestatienoemers uit het volwassenenonderwijs zijn converteerbaar naar percentages waarin hogescholen opdrachten uitdrukken. Wel moet bekeken worden of er voor personeelsleden die nu een gecombineerde opdracht hebben geen effect optreedt inzake de cumulatieregeling, die momenteel echter in het hoger onderwijs zelf voorwerp is van sociaal overleg.

Aangezien voor onderwijzend personeel de opdracht eenduidig kan worden toegewezen aan de HBO5-opleidingen, is het realistisch om een **automatische overgang** voorop te stellen van het personeel naar de hogeschool op het moment dat de opleiding daar structureel wordt ingebed. Uiteraard zullen **overgangsmaatregelen** moeten worden uitgewerkt die de rechten van de betrokken personeelsleden maximaal vrijwaren en garanties bieden voor zowel het CVO van waaruit zij afkomstig zijn als de hogeschool die de nieuwe werkgever wordt.

Voor onderwijzend personeel dat een kleine opdracht heeft in een HBO5-opleiding kan bekeken worden of zij voor dat gedeelte van hun opdracht moeten overgaan naar de hogescholen of beter hun hoofdstatuut behouden en op basis van andere afspraken kunnen blijven lesgeven in de HBO5-opleidingen wanneer die zijn ingebed in de hogescholen.

Bestuurs- en ondersteunend personeel

Anders dan voor het onderwijzend personeel is het onmogelijk om de opdracht van bestuurs- en ondersteunend personeel eenduidig te koppelen aan de HBO5-opleidingen, aangezien ze ook taken verrichten voor andere opleidingen in dezelfde centra. Enkel voor personeelsleden in een CVO dat enkel een aanbod HBO5 heeft is dit duidelijk. In gemengde centra is de afbakening echter zelden te maken, aangezien veel ondersteunende taken onafhankelijk zijn van het soort opleidingen. In de 29 centra die momenteel HBO5-opleidingen aanbieden is ongeveer 400 VTE actief als bestuurs- of ondersteunend personeel. Het is echter niet correct om bijvoorbeeld te veronderstellen dat naar analogie met het aandeel HBO5 binnen de 29 aanbiedende centra, 20% van die 400 VTE gekoppeld kunnen worden aan de HBO5-opleidingen en mee kunnen overgaan naar de hogescholen.

Bijkomend zijn er voor bestuurs- en ondersteunend personeel aan de CVO, in tegenstelling tot de lectoren, grotere verschillen met de statuten zoals die in het hoger onderwijs bestaan. Concrete voorbeelden zijn de werktijd (32 uur voor een administratief medewerker in een CVO, versus 38 binnen een hogeschool) en de vakantieregeling (schoolvakanties in een CVO, versus 35 à 45 dagen in een hogeschool).

Gelet op bovenstaande elementen is het voor bestuurs- en ondersteunend personeel **niet aangewezen om uit te gaan van een automatische overgang** van de CVO naar de hogescholen, tenzij bij een centrum dat enkel HBO5-opleidingen aanbiedt. Beter is het om vanuit de samenwerking tussen beide instellingen in aanloop naar de structurele inbedding van de opleidingen in de hogescholen tot goede afspraken te komen, waarbij opnieuw de rechten en het carrièreperspectief van de betrokken personeelsleden voorop staan.

3.3.3 Financiering

De financiering van de HBO5-opleidingen die georganiseerd worden binnen de CVO verloopt momenteel volgens het systeem van het volwassenenonderwijs, op basis van lesurencursist (LUC). Met het decreet van 2013 werd er geopteerd om, als eerste stap in een overgangssituatie naar een nieuw financieringsmodel, dit systeem te behouden. De memorie van toelichting bij het decreet stelde dat er in een tweede fase een nieuw financieringssysteem zou worden uitgewerkt, gebaseerd op studiepunten. De impact ervan brengen we in kaart op basis van verdere simulaties.

Afbakening van het budget

Op het moment van structurele inbedding van het HBO5 in de hogescholen moet er een **eenduidige afbakening** gebeuren van het budget dat aan deze opleidingen gekoppeld is. Momenteel maakt de financiering voor HBO5 onderdeel uit van de omkadering voor de CVO en betreft het daarbinnen geen gekleurd budget. Door het principe van **vrije aanwending** is het

mogelijk dat de effectieve kost verschilt van het gegeneerde budget en ofwel deels een beroep doet op de omkadering van de andere opleidingen binnen de CVO, ofwel deze opleidingen deels mee financiert. Bovendien kan deze aanwending per CVO verschillen.

Het budget voor HBO5 kent tijdens de begrotingsjaren 2016 en 2017 een groei doordat in het decreet volwassenenonderwijs een toename is voorzien ten bedrage van respectievelijk 1.644.512 en 3.114.506 euro (art. 107). Aan de kant van de hogescholen zijn er sinds 2016 de middelen voor de samenwerkingsverbanden ten bedrage van 1.500.000 euro.

Bij de overheveling van de middelen gelden de volgende aandachtspunten:

- het gemiddelde bedrag per opgenomen studiepunt voor het HBO5 moet vergelijkbaar met het bedrag per opgenomen studiepunt in de professionele bacheloropleidingen, zodat de financiering van het hoger onderwijs op peil blijft;
- het effect van de overheveling van het budget voor HBO5 mag voor de rest van het volwassenenonderwijs geen onbeheersbare impact hebben (bijvoorbeeld omdat de bestaande speelruimte door vrije aanwending wegvalt);
- aangezien de overheveling van middelen gepaard gaat met het inbedden van reeds bestaande en gefinancierde opleidingen en studenten, heeft deze operatie geen impact op het klikmechanisme.

Besteding en verdeling

Om de financiering van het HBO5 na inbedding in de hogescholen te verzekeren wordt onderzocht of dit vereist dat er binnen de financiering van het hoger onderwijs wordt gewerkt met **gekleurde middelen**.

Om de middelen te blijven toeleiden naar de opleidingen waarmee de overheveling gepaard gaat, zal ook het **verdelingsmechanisme** van dit budget nauw moeten aansluiten bij het verdelingsmechanisme zoals het vandaag bestaat in het volwassenenonderwijs:

- de verdeling gebeurt op basis van het aantal opgenomen studiepunten in HBO5-opleidingen (naar analogie met de verdeling op basis van LUC);
- de huidige delers van het volwassenenonderwijs blijven initieel behouden voor de verdeling van het budget over de opleidingen (later moet worden bekeken of de delers kunnen evolueren naar de puntengewichten die ook gelden voor de bacheloropleidingen);
- de financieringsboni voor studenten uit ondervertegenwoordigde groepen (beursstudenten, studenten met een functiebeperking en werkstudenten) worden meteen toegepast zoals in de rest van het hoger onderwijs (deze bestaan niet in het volwassenenonderwijs maar zullen anderzijds ook geen verregaand herverdelend effect hebben).

Omtrent de financieringsboni blijkt de huidige afbakening van werkstudenten in het hoger onderwijs vrij strikt (Codex Hoger Onderwijs art. 1.3.78°). Gelet op de dubbele doelgroep die de uitbouw van het HBO5 beoogt en het grote aandeel werkenden in de huidige cursistenpopulatie valt het te overwegen om deze definitie uit te breiden, zodat de werksituatie van studenten iets meer gaat doorwegen in de financiering. In het kader van levenslang leren zou dit principe dan best van toepassing worden op het hele hoger onderwijs. Deze discussie overstijgt de scope van deze conceptnota en vergt bovendien nadere analyses om te komen tot een adequate definitie en een implementatie die rekening houdt met een eventuele herverdeling van een deel van de financiering.

Verdere evolutie en monitoring

Het budget moet ook de mogelijkheid hebben om de te verwachten toename van het aantal HBO5-studenten te volgen, zoals dit in het hoger onderwijs gebeurt via het klikmechanisme. Indien de instroom van HBO5 bovendien toeneemt door een betere oriëntering en heroriëntering van studenten die momenteel nog instromen in een bacheloropleiding, dan is het tevens van belang dat er voor de financiering van het hoger onderwijs geen pervers effect optreedt doordat de groei binnen het professioneel hoger onderwijs stopt en de enveloppe niet langer klikt of zelfs negatief klikt.

Doordat de HBO5-opleidingen bij inbedding in de hogescholen zullen worden uitgedrukt in studiepunten, is het vanaf dat moment mogelijk om alle parameters van de huidige financieringsmotor van het hoger onderwijs in kaart te brengen. Het financieringsmechanisme zelf overnemen is in 2019 nog niet wenselijk, te meer omdat de historiek ontbreekt waarop dit zich zou moeten baseren (rekening houdend met een tijdsvenster van 5 jaar dat start in academiejaar t-7).

Gelet op dit tijdsvenster is het voor het HBO5-budget **in principe mogelijk om vanaf 2026 het financieringssysteem van het hoger onderwijs over te nemen**. Eventueel kan dit geleidelijk gebeuren door bijvoorbeeld vanaf 2021 progressief één vijfde van het budget reeds in te kantelen in het variabel onderwijsdeel van de professionele bachelors, waardoor de middelen langzaam ontkleurd worden en het interne allocatiemodel van de hogeschool rekening moet houden met het HBO5.

Deze conceptnota loopt niet vooruit op een beslissing hierover. Die moet gebaseerd zijn op verdere analyses en rekening houden met de effectieve groei van de studentenpopulatie en hun prestaties in termen van opgenomen en verworven studiepunten (in een systeem dat dan ook input- en outputfinanciering bevat).

4 VERDERE STAPPEN EN TIMING

2016	<p>Uitklaring budgettaire impact op basis van simulaties met betrekking tot:</p> <ul style="list-style-type: none">– de toekomstige financiering van het HBO5 in het hoger onderwijs– de toegang tot de studentenvoorzieningen– de toegang tot studietoelagen
2016 – 2019	<p>Omvorming en actualisatie opleidingsaanbod:</p> <ul style="list-style-type: none">– omvorming van de opleidingen waarvoor de verwante onderwijskwalificatie ontwikkeld is vóór 1 september 2018– actualisatie van de opleidingen waarvoor de verwante onderwijskwalificatie niet ontwikkeld is vóór 1 september 2018
2017	<p>Vorbereiding regelgeving:</p> <ul style="list-style-type: none">– uitwerking van een voorstel met betrekking tot de studiegelden– uitwerking van een voorstel met betrekking tot de definitie van werkstudenten– afstemming van de programmatieprocedure voor nieuwe HBO5-opleidingen– opname van het HBO5 in de evaluatie van het kwaliteitssystem hoger onderwijs– uitwerking van de noodzakelijke overgangsmaatregelen voor het personeel <p>Legistiek traject (verankering van de regelgeving in de Codex Hoger Onderwijs)</p>
2018	Bespreking en goedkeuring decreet
1 september 2019	Inwerkingtreding: structurele inbedding in de hogescholen van de huidige HBO5-opleidingen in de CVO

5 VOORSTEL VAN BESLISSING VAN DE VLAAMSE REGERING

Deze conceptnota heeft geen budgettaire consequenties.

De Vlaamse Regering gaat akkoord met de principes in deze conceptnota en belast de minister, bevoegd voor Onderwijs met de verdere uitwerking ervan.

Hilde CREVITS

Viceminister-president van de Vlaamse Regering

Vlaams minister van Onderwijs